

„På let dansk for voksne” eller autentisk børnelitteratur

Mette Toft

Indvandrerlærer, cand.mag. i japansk og dansk.
Sprogcenter Nordsjælland.

Letlæst litteratur som frilæsning

Litteratur betyder i sprogcentersammenhæng, hvis vi ser bort fra de øverste trin i undervisningsmodellen, helt overvejende små romaner på let dansk skrevet specielt til voksne indlærere af dansk som andetsprog.

Næppe nogen sproglærer vil være uenig i at frilæsning af disse letlæste bøger er et værdifuldt, nogle vil sige helt nødvendigt, supplement til undervisningen i klassen og hjemmearbejdet med lærebogen, og at denne frilæsning bør sættes i værk så tidligt som overhovedet muligt, dvs. så snart kursisterne forholdsvis ubesværet og i rimeligt læsetempo kan klare de letteste af bøgerne - og de er lette.

En måde at tilgodese dette på kan være at oprette klassens eget minibibliotek,

en bogkasse med et passende udvalg af skolens eller det lokale folkebiblioteks samling af den slags bøger, hvorfra kursisterne frit kan låne og læse så mange titler de lyster. Min erfaring er imidlertid at netop lysten til frilæsning kan variere meget fra kursist til kursist, og at dette i sin yderste konsekvens kan give en forskel i progression som kan få klassen til at knække over i to. Nemlig dem der har lyttet til lærerens prædiken om frilæsningens lyksaligheder, og så dem der, når der ved juletid gøres status over udlånene, endnu er noteret for den bog de lånte ved skoleårets begyndelse. Så betydningsfuld er åbenbart den rutine og den forankring af et basalt ordforråd og enkle sætningsstrukturer som dette sproglige kosttilskud kan give. Man skal i den forbindelse ikke glemme at rigtig mange kursister har en begrænset eller ikke-eksis-

terende kontakt med det danske sprog uden for sprogskolens regi og f.eks. ofte vælger at se ikke-dansksprogede tv-kanaler.

'Frilæsningen' må, med andre ord, rumme et element af tvang, så man sikrer at alle kommer godt i gang. Startskuddet kunne meget vel være et besøg på biblioteket, eventuelt aftalt på forhånd med kontaktbibliotekaren, som så - på let dansk! - kan tegne og fortælle om det storartede danske biblioteksystem inden en rundvisning. Tilbage i klassen præsenteres minibiblioteket, og registreringsystemet forklares. Folkebibliotekets udvalg af letlæsningsbøger i kategorien 'På let dansk for voksne' og 'bog + bånd' (som sprogcentre næppe har ressourcer til at stille til rådighed for hjemlån), fremhæves som et attraktivt alternativ til minibibliotekets begrænsede udvalg. Men det pointeres at den enkelte kursist bør vælge bøger som det falder vedkommende let at læse uden for mange ordbogsopslag.

Det helt afgørende er at der sættes tid af i klassen til frilæsningen. Det kan blot være en lektion pr. uge, måske sidste lektion før weekenden, hvor minibiblioteket holdes åbent for aflevering og udlån, hvor læreren kan vejlede individuelt om bogvalg og i øvrigt tilkaldes som konsulent efter behov, mens roen sænker sig over den læsende forsamling.

Den gennemgående erfaring er at holdet hurtigt vil lære at sætte pris på dette frirum. Man kan dog også komme ud for indsigelser, ikke mindst fra fremadstræbende spor 3-kursister: „Vi kan læse derhjemme.” Men så ved læreren

heldigvis bedre og holder på sit. Eller udvider læseværkstedet til at omfatte endnu en - mere forpligtende - lektion umiddelbart forud for frilæsningslektionen, hvor kursisterne skal fortælle om de bøger de hver især har læst. Dette, at få lejlighed til at tale dansk, er nemlig også noget kursisterne ofte efterspørger.

Letlæst litteratur i klasseundervisningen

Af og til kan der være behov for at hele klassen læser samme bog samtidig. Faktisk er langt den overvejende del af frilæsningsbøgerne, i hvert fald på det sprogcenter jeg kommer fra, organiseret i klassesæt, så man må antage at denne praksis er ganske udbredt. Jeg mener at man bør have gode pædagogiske grunde til at vælge denne fremgangsmåde. At man bør gøre sig sit sproglige fokus og mål klart fra gang til gang. Mærkedet er den bevidstløse, halsbrækende oplæsning afsnit for afsnit, kapitel for kapitel, med efterfølgende besvarelse af lærerens 'dumme' spørgsmål.

Det kunne f.eks. være at man som lærer vurderede at kursisterne i en spor 2-klasse havde brug for hjælp til det at overskue og holde sammen på en større tekstmængde, måske for første gang i deres liv. Så er det dér man tager fat: Hvad handler bogen om ifølge bagsideteksten? Hvor mange kapitler er der i bogen? Hvad hedder de? Måske har også underafsnit overskrifter? Det hele op på tavlen og ned på papiret! Det giver overblik, og vi får en ide om hvor historien vil føre os hen, eller vi får nysgerrigheden vakt. Hvor mange sider kan kursisterne blive enige om

at man kan overkomme at læse til næste uge? Det vil sige til og med kapitel...?

Det kunne også tænkes at man havde lyst til at læse samme bog for at kunne snakke om indholdet. Men også det må organiseres på en måde som forekommer relevant og inspirerende for den givne klasse på det givne niveau. Og sandt at sige er indholdet ofte ganske trivielt. Læreren krummer måske tæer, men gør klogt i at træde varsomt. På den ene side er der ingen grund til at spolere det for de kursister som vitterligt får en god læseoplevelse med bøgerne. På den anden side kan det over for andre kursister være på sin plads at signalere at nok er disse bøger ikke bidrag til verdenslitteraturen; men du gør alligevel klogt i at pløje dem igennem for træningens skyld.

Alt hvad der ligner quiz og konkurrencer egner sig til at højne aktivitetsniveauet i klassen. Især hvis kursisterne umiddelbart kan se - eller mærke - at de også lærer noget af løjerne. Så hvorfor ikke bruge en letlæsningsbog som afsæt for en lille litterær dyst i en klasse som er nået til at skulle kunne udtrykke meninger og at kunne argumentere for dem? Kursisterne vælger sig ind i tre grupper: to dystende hold og et dommerpanel. De to dystende hold skal nu efter et kort strategimøde argumentere for hvorfor den læste bog er henholdsvis god eller dårlig. Læreren eller en skrap kursist fungerer som ordstyrer og sørger for at den afmålte tid fordeles ligeligt mellem de to hold. Dommerpanelet bedømmer holdenes præstationer - og skal naturligvis også kunne argumentere for *deres* bedømmelse.

De små bøger på let dansk for voksne har så absolut deres berettigelse. Men deres styrke bliver også deres svaghed. Det enkle indhold befordrer forforståelsen og forståelsen, men tenderer mod det trivielle og kedsommelige. Det enkle sprog er velegnet til at banke et basalt ordforråd og grundlæggende sætningsstrukturer på plads; men springet til rigtige tekster må siges at være meget stort.

Børnelitteratur for voksne?

„Men de *er* jo ikke børn!” blev jeg engang irettesat af min leder, da jeg som nyudklækket indvandrerlærer begejstret fortalte hende om en god, barnlig oplevelse jeg havde haft med mine kursister.

Irettesættelsen gjorde mig paf et kort øjeblik, men prellede ellers af som vand på en gås, for hvis der er noget man næsten ikke kan få for meget af i pædagogik, så er det barnlig fantasi og meningsfuld leg - og leg er, i modsætning til tidsfordriv, pr. definition meningsfuld. Ikke mindst sprogindlæring for voksne er et så alvorligt indgribende foretagende at man overhovedet ingen vegne når uden plads til at slappe af, dumme sig, grine ad det og prøve igen.

Set i forhold til 'på let dansk for voksne'-bøgerne repræsenterer børnelitteraturen 'den ægte vare'. Den kan være adapteret til målgruppen både indholdsmæssigt og stilistisk; men den er skrevet på et normalt dansk og kan i tilgift - i heldigste fald - have kunstneriske kvaliteter. Den *er* (en del af) kulturen, og læreren behøver såmænd

ikke foretage mange krumspring for at formidle den. Danskerne har fået den ind med modermælken; kursisterne kan få den serveret i glas.

Selv kunne jeg ikke forestille mig at have studeret japansk uden at have stiftet bekendtskab med en god portion af de eventyr og børnesange som enhver japaner kender. Og i dag kunne jeg ikke drømme om at undervise i dansk som andetsprog uden at trække på vores fælles skat af børnelitteratur: rim og remser, gamle og nye børnesange, eventyr og moderne børnebogsklassikere.

De rene vrøvlevers kommer man selv-sagt ikke langt med som voksen indlærer; men *Nede i fru Hansens kælder* f.eks. er oplagt som udtaleøvelse. Gode gamle børnesange som *Se min kjole*, *Langt ud' i skoven* osv. er behagelig opvarmning til en udtalelektion. Og de nyere sange som kursisternes børn synger henne i børnehaven, er man vel nærmest forpligtet til at lære dem.

Hvis H.C. Andersen er et must, hvad så med Ole Lund Kirkegaard? Blandt børnebogsklassikerne vil jeg personligt anbefale Thorbjørn Egners *Folk og røvere i Kardemomme by*. (I Halfdan Rasmussens oversættelse er den så dansk som det kan blive). Har man hørt om en dansker der ikke kender Kasper og Jesper og Jonatan? Nej, vel! Bogen er efterhånden blevet *obligatorisk læsning* i min læseplan, for den er med sine let genkendelige typer, sit dramatiske plot og iørefaldende sange gang på gang

gået rent ind på læsekurser på såvel spor 2 som spor 3. De dygtigste kursister har fået alle detaljer og pudsigheder med; men også de allersvageste er blevet en stor oplevelse rigere.

Lad mig til sidst, i al beskedenhed og som lidt af et kuriosum, nævne min egen debutbog *Første bogstav er et A*. (Illustreret af Anne Mette Edeltoft; Forlaget Thorup, 1999). Oprindeligt skrevet som avanceret ABC-gådebog til små og større danske børn - og ikke helt let - har den ikke desto mindre vist sig anvendelig i flere forskellige sammenhænge i undervisningen i dansk som andetsprog for voksne. I konsekvens heraf har jeg efterfølgende, i Mette Toft: *Første bogstav er et A. En lærervejledning til nye aktiviteter i undervisningen i dansk som andetsprog* (Thorup, 2000), beskrevet et antal øvelser med variationer, som i legende form træner henholdsvis produktiv grammatisk opmærksomhed - korrekthed, om man vil - og ordbogsbrug i den forbindelse, kreativ procesorienteret skrivning og fonetisk opmærksomhed.

Tilsammen giver det noget så sjældent som en rigt illustreret og farverig børnebog med tilhørende højst seriøse lærervejledning til mange timers lærerig morskab for voksne, som det er mit håb at rigtig mange lærere og kursister vil få fornøjelse af. Thi hvordan er det nu det er med "Den som kun ta'r spøg for spøg og alvor kun alvorligt..."? (De der gruk, dem må man da for resten også kunne bruge i sin undervisning...).